

(204. 8.)

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG.

(Ingezonden bij brief van 6 September 1902.)

1. Ten einde te voldoen aan het verlangen van de Commissie van Rapporteurs, om de Kamer in de gelegenheid te stellen kennis te nemen van de plannen en teekeningen van het in aanbouw te brengen pantserschip, worden deze hierbij aangeboden. (1)

Daarbij zij opgemerkt dat, op grond van de uitkomsten verkregen bij de vaartproeven met de *Koningin-Regentes* en de *de Ruyter*, het ontwerp van grootere machines en ketels voor dit schip onnoodig is, vermits met werktuigen van hetzelfde vermogen kan worden volstaan, om ook aan het nieuwe schip eene vaart van 16 mijl te verzekeren.

Belangrijke verandering der lijnen had niet plaats.

2. Wat de bewoonbaarheid onder de keerkringen en de verdere eigenschappen van de schepen type *Koningin-Regentes* aangaat, meent de ondergeteekende de aandacht te moeten vestigen op hetgeen daaromtrent voorkomt op bladz. 6 van het ter kennisneming hiervensgaand rapport van den commandant van Hr. Ms. pantserschip *Koningin-Regentes*, (2) waar o. a. gezegd wordt:

„Voor zoover de thans verkregen ondervinding reikt, kan worden geconstateerd dat Hr. Ms. pantserschip *Koningin-Regentes* over het algemeen een uitmuntend schip is, goed manoeuvrabel, goed bewoonbaar, goed bewapend en voldoende rustig als oorlogsschip.

„In de tropen bleken sommige warmtebronnen, als de dynamokamer, het waterruim, de stoomketels ter hoogte van enkele verblijven en de stuurkamer een reden te zijn van beduidende vermeerdering der temperatuur in de aangrenzende ruimten, zoodat het noodig is hieraan te gemoet te komen, hetzij door isolering dier bronnen, hetzij door luchtverfrissing met elektrische waaiers.

(1) Deze teekeningen zijn ter griffie nedergelegd ter inzage van de leden.

(2) Dit stuk is ter griffie nedergelegd, ter inzage van de leden.

„De werktuigen en de stoomketels hebben zeer goed voldaan, terwijl averijen niet voorkwamen, hebben zij in geenerlei opzicht reden tot klagen gegeven.”

Ofschoon dus, in het algemeen gesproken, de bewoonbaarheid van de *Koningin-Regentes* goed wordt genoemd, zullen even als dit reeds op het nog in aanbouw zijnde schip van hetzelfde type de *Ruyter* geschiedt, alsnog die verbeteringen worden aangebracht, welke strekken kunnen om ook die ruimten, waar nog hoge temperaturen werden waargenomen, in betere conditie te brengen.

De met de *Koningin-Regentes* opgedane ondervinding heeft dan ook, zooals uit het bovenstaande moge blijken, geleerd, dat geen ernstige gebreken ten opzichte van de bewoonbaarheid van dit schip werden ontdekt, welke aanleiding zouden kunnen geven tot ingrijpende wijzigingen der plannen van het in aanbouw te brengen schip, doch dat de nog toe te passen verbeteringen daarentegen van ondergeschikten aard zijn.

De ondergeteekende heeft in de Memorie van Antwoord (§ 2, bladz. 2 tot 4) uiteengezet, dat, hoewel in de aflossing van de Indische strijdmacht na de gereedheid der twee nog in aanbouw zijnde pantserschepen zou kunnen worden voorzien, de dienst in Oost-Indië en de algemeene dienst gezamenlijk een grooter aantal schepen vorderen. Met verwijzing naar de aldaar gedane mededeelingen blijft hij een spoedigen aanbouw van het thans gevraagde schip dringend noodzakelijk achten, en zulks vooral in verband met de diensten, die van onze marine buitenslands worden gevorderd. Dat bij deze aanvraag in geen enkel opzicht van overhaasting sprake kan zijn, nu aan de bruikbaarheid van dit schepentype, ook voor Oost-Indië, niet behoefte te worden getwijfeld, ligt voor de hand.

3. Het medegedeelde in de Memorie van Antwoord betreffende het kaliber van het zwaar geschut, dat onze schepen voeren, diende om te doen uitkomen dat het mogelijk is geweest om op die betrekkelijk kleine schepen kanonnen te plaatsen van een kaliber dat overeenkomt met dat, hetwelk de hoofdbewapening vormt van vreemde oorlogsschepen van veel grootere waterverplaatsing.

De nieuwste slagschepen van Engeland, Japan en de Vereenigde Staten, van welke sommigen eene waterverplaatsing van 16 000 ton overschrijden, voeren vuurmonden van 30,5 c.M.

Aan het verlangen der Commissie van Rapporteurs, dat de leden der Kamer een afdruk zullen ontvangen van het rapport der Commissie aangaande de organisatie van het machinekamerpersoneel zal door ondergeteekende zoo spoedig doenlijk worden voldaan. Aangezien van dit rapport niet kan gezegd worden dat het direct verband houdt met de strekking dezer wetsvoordracht, vertrouwt ondergeteekende dat de bestudeering daarvan geene vertraging moge veroorzaken in de behandeling van de onderwerpelijke aangelegenheid.

De Minister van Marine,

KRUYS.